

perseverasse, habentibus singulis partibus reges suos, donec illa gens tota a Chaldæis esset ingenti vastatione subversa atque translata. Sed hoc quid ad Saülem, cum si tale aliquid comminandum esset, ipsi David fuerit potius comminandum, cujus erat filius Salomon? Postremo nunc inter se gens hebræa divisa non est, sed indifferenter in ejusdem erroris societate dispersa per terras. Divisio vero illa, quam Deus sub persona Saülis, illius regni et populi figuram gerentis, eidem regno populoque minatus est, æterna atque immutabilis significata est, per hoc quod adjunctum est: « Et non convertetur, neque pœnitebit » eum; quoniam non est sicut homo, ut pœniteat eum: » ipse minatur, et non permanet: » id est, homo minatur, et non permanet; non autem Deus, quem non pœnitet, sicut hominem. Ubi enim legitur, quod pœniteat eum, mutatio rerum significatur, immutabili præscientia manente divina. Ubi ergo non pœnitere dicitur, non mutare intelligitur.

IV. Prorsus insolubilem videmus per hæc verba prolata divinitus fuisse sententiam de ista divisione populi Israël, et omnino perpetuam. Quicumque enim ad Christum transierunt, vel transeunt, vel transibunt inde, non erant inde secundum Dei præscientiam, non secundum generis humani unam eandemque naturam. Prorsus quicumque ex Israëlitis adhærentes Christo perseverant in illo, nunquam erunt cum eis Israëlitis, qui ejus inimici usque in finem vitæ hujus esse persistunt: sed in divisione, quæ hic prænuntiata est, perpetuo permanebunt. Nihil enim prodest Testamentum Vetus de monte Sina in servitatem generans<sup>1</sup>, nisi quia testimonium perhibet Testamento Novo. Alioquin quandiu legitur Moyses, velamen super corda eorum positum est: cum autem quisque inde tran-

<sup>1</sup> Gal. iv, 24.

sierit ad Christum, auferetur velamen<sup>1</sup>. Transeuntiam quippe intentio ipsa mutatur de Vetere ad Novum; ut non jam quisque intendat accipere carnalem, sed spiritalem felicitatem. Propter quod ipse magnus propheta Samuël, antequam unxisset regem Saül, quando exclamavit ad Dominum pro Israël, et exaudivit eum; et cum offerret holocaustosim, accedentibus alienigenis ad pugnam contra populum Dei, tonuit Dominus super eos, et confusi sunt, et offenderunt coram Israël, atque superati sunt: assumpsit lapidem unum, et statuit illum inter Massephat novam et veterem, et vocavit nomen ejus Abennezer quod est latine Lapis adjutoris: et dixit: « Usque huc adjuvit nos » Dominus<sup>2</sup>. » Massephat interpretatur intentio. Lapis ille adjutoris medietas est Salvatoris, per quem transeundum est a Massephat vetere ad novam, id est, ab intentione qua expectabatur in carnali regno beatitudo falsa carnalis, ad intentionem, qua per Novum Testamentum expectatur in regno cælorum beatitudo verissima spiritalis: qua quoniam nihil est melius, huc usque adjuvat Deus.

## CAPUT VIII.

*De promissionibus ad David in filio ejus, quæ nullatenus in Salomone, sed plenissime inveniuntur in Christo.*

I. JAM nunc video esse monstrandum quid ipsi David, qui Saüli successit in regnum, cujus mutatione finalis illa mutatio figurata est, propter quam divinitus cuncta dicta, cuncta conscripta sunt, Deus promiserit; quod ad rem

<sup>1</sup> 2 Cor. iii, 16. — <sup>2</sup> 1 Reg. vii, 12.



de qua agimus pertinet. Cum regi David multa prospera provenissent, cogitavit facere Deo domum, templum illud scilicet excellentissime diffamatum, quod a rege Salomone filio ejus postea fabricatum est. Hoc eo cogitante, factum est verbum Domini ad Nathan prophetam, quod perferret ad regem. Ubi cum Deus dixisset, quod non ab ipso David sibi ædificaretur domus, neque per tantum tempus se mandasse cuiquam in populo suo, ut sibi fieret domus cedrina: « Et nunc, inquit, hæc dices servo meo » David: Hæc dicit Dominus omnipotens: Accepi te de » ovili ovium, ut esses in duce[m] super populum meum » in Israël et eram tecum in omnibus quibus ingredie- » baris, et exterminavi omnes inimicos tuos a facie tua, » et feci te nominatum secundum nomen magnorum qui » sunt super terram: et ponam locum populo meo Israël, et » plantabo illum, et inhabitabit seorsum, et non sollicitus » erit ultra; et non apponet filius iniquitatis humiliare » eum, sicut ab initio a diebus quibus constitui iudices » super populum meum Israël. Et requiem tibi dabo ab om- » nibus inimicis tuis: et nuntiabit tibi Dominus, quoniam » domum ædificabis ipsi. Et erit cum repleti fuerint dies » tui, et dormies cum patribus tuis, et suscitabo semen » tuum post te, qui erit de ventre tuo, et præparabo » regnum ejus. Hic ædificabit mihi domum nomini meo, » et dirigam thronum illius usque in æternum. Ego ero illi » in patrem, et ille erit mihi in filium. Et si venerit iniquitas » ejus, redarguam illum in virga virorum, et in tactibus filio- » rum hominum: misericordiam autem meam non amo- » veam ab eo, sicut amovi a quibus amovi a facie mea: et » fidelis erit domus ejus, et regnum ejus usque in æternum » coram me, et thronus ejus erit erectus usque in æternum<sup>1</sup>. »

II. Hanc tam grandem promissionem, qui putat in Sa-

<sup>1</sup> 2 Reg. vii, 1-13.

lomone fuisse completam, multum errat. Attendit enim quod dictum est: « Hic ædificabit mihi domum; » quoniam Salomon templum illud nobile extruxit: et non attendit: « Fidelis erit domus ejus, et regnum ejus usque in æter- » num coram me. » Attendat ergo et aspiciat Salomonis domum plenam mulieribus alienigenis colentibus deos falsos, et ipsum ab eis regem aliquando sapientem in eamdem idololatriam seductum atque dejectum: et non audeat existimare Deum, vel hoc promisisse mendaciter, vel talem Salomonem domumque ejus futuram non potuisse præscire. Non hinc autem deberemus ambigere, nec si non in Christo Domino nostro, qui factus est ex semine David secundum carnem<sup>1</sup>, jam videremus ista compleri; ne vane atque inaniter hic alium aliquem requiramus, sicut carnales Judæi. Nam et ipsi usque adeo filium, quem loco isto regi David promissum legunt, intelligunt non fuisse Salomonem, ut eo qui promissus est tanta jam manifestatione declarato adhuc mirabili cæcitate alium sperare se dicant. Facta est quidem nonnulla imago rei futuræ etiam in Salomone, in eo quod templum ædificavit, et pacem habuit secundum nomen suum, (Salomon quippe pacificus est latine,) et in exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit: sed eadem sua persona per umbram futuri prænuntiabat etiam ipse Christum Dominum nostrum, non exhibebat. Unde quædam de illo ita scripta sunt, quasi de ipso ista prædicta sint, dum Scriptura sancta etiam rebus gestis prophetans, quodam modo in eo figuram delineat futurorum. Nam præter libros divinæ Historiæ, ubi regnasse narratur, Psalmus etiam septuagesimus-primus titulo nominis ejus inscriptus est: in quo tam multa dicuntur, quæ omnino ei convenire non possunt, Domino autem Christo aptissima perspicuitate conveniunt, ut evidenter

<sup>1</sup> Rom. 1, 3.



appareat, quod in illo figura qualiscumque adumbrata sit, in isto autem ipsa veritas præsentata. Notum est enim quibus terminis regnum conclusum fuerit Salomonis : et tamen in eo Psalmo legitur, ut alia taceam : « Dominabitur » a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos » orbis terræ<sup>1</sup> : » quod in Christo videmus impleri. A flumine quippe dominandi sumpsit exordium, ubi baptizatus a Joanne, eodem monstrante, cœpit agnosci a Discipulis, qui eum non solum magistrum, verumetiam Dominum appellaverunt.

III. Nec ob aliud, vivente adhuc patre suo David, regnare Salomon cœpit, quod nulli illorum regum contigit, nisi ut hinc quoque satis eluceat, non esse ipsum, quem prophetia ista præsignat, quæ ad ejus patrem loquitur, dicens : « Et erit cum repleti fuerint dies tui, et dormies » cum patribus tuis, et suscitabo semen tuum post te, » qui erit de ventre tuo, et præparabo regnum illius. » Quomodo ergo propter id quod sequitur, « Hic ædificabit » mihi domum, » iste Salomon putabitur prophetatus : et non potius propter id quod præcedit : « Cum repleti fuerint » dies tui, et dormies cum patribus tuis, suscitabo semen » tuum post te, » alius pacificus intelligitur esse promissus, qui non ante, sicut iste, sed post mortem David prænuntiatus est suscitandus? Quamlibet enim longo interposito tempore Jesus Christus veniret, procul dubio post mortem regis David, cui sic est promissus, eum venire oportebat, qui ædificaret domum Deo, non de lignis et lapidibus, sed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apostolus, hoc est, fidelibus Christi : « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos<sup>2</sup>. »

<sup>1</sup> Psal. lxxi, 8. — <sup>2</sup> 1 Cor. iii, 17.

## CAPUT IX.

*Quam similis in Psalmo octogesimo-octavo sit prophetia de Christo, his quæ in Regnorum libris Nathan prophetante promittuntur.*

PROPTER quod et in Psalmo octogesimo-octavo, cujus est titulus : « Intellectus ipsi Æthan Israël<sup>1</sup>, » commemorantur promissiones Dei factæ regi David, et istis quæ in libro Regnorum sunt posita, quædam ibi similia dicuntur, sicut est : « Juravi David servo meo, usque in » æternum præparabo semen tuum<sup>2</sup>. » Et iterum : « Tunc » locutus es in aspectu filiis tuis, et dixisti : Posui adjutorium super potentem, et exaltavi electum de populo » meo. Inveni David servum meum, in oleo sancto meo » unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium » meum confortabit eum. Non proficiet inimicus in eo, » et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Et concidam » a facie ejus inimicos ejus, et eos, qui oderunt eum, fugabo. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in » nomine meo exaltabitur cornu ejus. Et ponam in mari » manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus. Ipse in » vocabit me, pater meus es tu, Deus meus et susceptor » salutis meæ. Et ego primogenitum ponam illum, excelsum apud reges terræ. In æternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi. Et » ponam in sæculum sæculi semen ejus, et thronum ejus » sicut dies coeli<sup>3</sup>. » Quæ omnia de Domino Jesu intelliguntur, quando recte intelliguntur, sub nomine David,

<sup>1</sup> Psal. lxxxviii, 1. — <sup>2</sup> Ibid. 4. — <sup>3</sup> Ibid. 20-30.



propter formam servi, quam de semine David idem Mediator assumpsit ex Virgine. Continuo etiam dicitur de peccatis filiorum ejus tale aliquid, quale in Regnorum libro positum est, et quasi de Salomone proclivius accipitur. Ibi namque, hoc est, in Regnorum libro: « Et si venerit, » inquit, iniquitas ejus, redarguam illum in virga virorum, » et in factibus filiorum hominum: misericordiam autem » meam non amoveam ab eo<sup>1</sup>; » tactibus significans plagas correptionis. Unde illud est, « Ne tetigeritis Christos » meos<sup>2</sup>. » Quod quid est aliud, quam, « Ne læseritis? » In Psalmo vero cum ageret tanquam de David, ut quiddam ejusmodi etiam ibi diceret: « Si dereliquerint, inquit, » filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambula- » verint; si justificationes meas profanaverint, et mandata » mea non custodierint; visitabo in virga iniquitates eorum, » et in flagellis delicta eorum: misericordiam autem meam » non dispergam ab eo<sup>3</sup>. » Non dixit, « Ab eis, » cum loqueretur de filiis ejus, non de ipso: sed dixit, « Ab eo; » quod bene intellectum tantumdem valet. Non enim Christi ipsius, quod est caput Ecclesiae, possent inveniri ulla peccata, quæ opus esset humanis correptionibus servata misericordia divinitus coerceri; sed in ejus corpore ac membris, quod populus ejus est. Ideo in libro Regnorum « iniquitas ejus » dicitur; in Psalmo autem, « Filiorum » ejus: » ut intelligamus de ipso dici quodam modo, quod de ejus corpore dicitur. Propter quod etiam ipse de cælo, eum corpus ejus, quod sunt fideles ejus, Saulus persequeretur, « Saule, inquit, Saule quid me persequeris<sup>4</sup>? » Deinde in consequentibus Psalmi: « Neque nocebo, inquit, » in veritate mea, neque profanabo testamentum meum; » et quæ procedunt de labiis meis non reprobabo. Semel

<sup>1</sup> 2 Reg. vii, 14, 15. — <sup>2</sup> Psal. civ, 15. — <sup>3</sup> Id. lxxxviii, 31-34. — <sup>4</sup> Act. ix, 4.

» juravi in sancto meo, si David mentiar<sup>1</sup>: » id est, nequaquam David mentiar. Solet enim sic loqui Scriptura. Quid autem non mentiatur, adjungit, et dicit: « Semen » ejus in æternum manebit; et sedes ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis » in cælo fidelis<sup>2</sup>. »

### CAPUT X.

*Quam diversa acta sint in regno terrenæ Jerusalem, ab his quæ promiserat Deus, ut intelligeretur promissionis veritas ad alterius Regis et regni gloriam pertinere.*

Post hæc tantæ promissionis validissima firmamenta, ne putarentur in Salomone completa, tanquam id speraretur, nec inveniretur: « Tu vero, inquit, repulisti, » et ad nihilum deduxisti, Domine<sup>3</sup>. » Hoc quippe factum est de regno Salomonis in posteris ejus, usque ad eversionem ipsius terrenæ Jerusalem, quæ regni ejusdem sedes fuit<sup>4</sup>; et maxime ipsius templi labem, quod fuerat a Salomone constructum. Sed ne ob hoc putaretur Deus contra sua promissa fecisse, continuo subjecit, « Distulisti » Christum tuum. » Non est ergo ille Salomon, sed nec ipse David, si dilatus est Christus Domini. Cum enim Christi ejus dicerentur omnes reges mystico illo chrismate consecrati, non solum a rege David et deinceps, sed ab illo etiam Saule, qui populo eidem rex primus est unctus; ipse quippe David eum Christum Domini appellat<sup>5</sup>: erat

<sup>1</sup> Psal. lxxxviii, 34-36. — <sup>2</sup> Ibid. 37, 38. — <sup>3</sup> Ibid. 39. — <sup>4</sup> 3 Reg. xiv. — <sup>5</sup> 1 Reg. xxiv, 7.



tamen unus verus Christus, cujus illi figuram prophetica unctione gestabant; qui secundum opinionem hominum, qui eum putabant in David vel in Salomone intelligendum, differebatur in longum; secundum autem dispositionem Dei venturus suo tempore parabatur. Interea dum ille differtur, quid factum sit de regno terrenæ Jerusalem, ubi sperabatur utique regnaturus, secutus iste Psalmus adjunxit, atque ait: « Evertisti testamentum servi tui, » profanasti in terra sanctitatem ejus. Destruxisti omnes » macerias ejus, posuisti munitiones ejus in formidinem. » Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est » opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram inimicorum » ejus, jocundasti omnes inimicos ejus. Avertisti adjutorium gladii ejus, et non es opitulatus ei in bello. Dis- » solvisti eum ab emundatione; sedem ejus in terram » collisisti. Minuisti dies sedis ejus, perfudisti eum confusione<sup>1</sup>. » Hæc omnia venerunt super ancillam Jeru- rettem, in qua regnaverunt nonnulli etiam filii liberæ, quoniam illud tenentes in dispensatione temporaria: ipsimum autem cœlestis Jerusalem, cujus erant filii, in peera fide habentes, et in vero Christo sperantes. Quomodo autem ista venerint super illud regnum, index est rerum gestarum, si legatur, historia.

<sup>1</sup> Psal. LXXXVIII, 40-46.

## CAPUT XI.

*De substantia populi Dei, quæ per susceptionem carnis in Christo est, qui solus eruendi ab inferis animam suam habuit potestatem.*

Post hæc autem prophetata ad precandum Deum Propheta convertitur: sed et ipsa precatio prophetatio est. « Usquequo, Domine, avertis in finem<sup>1</sup>? » subauditur, « Faciem tuam, » sicut alibi dicitur: « Usquequo avertis » faciem tuam à me<sup>2</sup>? » Nam ideo quidam codices hic non habent « Avertis, » sed « Averteris: » quanquam possit intelligi, « Avertis misericordiam tuam, quam promisisti David. » Quod autem dixit, « In finem, » quid est, nisi usque in finem? Qui finis intelligendus est ultimum tempus, quando in Christum Jesum etiam illa gens est creditura, ante quem finem illa fieri oportebat, quæ superius ærumnosa deflevit. Propter quæ et hic sequitur: « Exar- » descet sicut ignis ira tua. Memento quæ est mea subs- » tantia<sup>3</sup>. » Nihil hic melius, quam ipse Jesus intelligitur, substantia populi ejus, ex quo natura est carnis ejus. « Non enim vane, inquit, constituisti omnes filios ho- » minum<sup>4</sup>. » Nisi enim esset unus filius hominis substantia Israël, per quem filium hominis liberarentur multi filii hominum, vane utique constituti essent omnes filii hominum. Nunc vero omnis quidem humana natura per peccatum primi hominis in vanitatem de veritate collapsa est, propter quod dicit alius Psalmus: « Homo vanitati

<sup>1</sup> Psal. LXXXVIII, 47. — <sup>2</sup> Id. XII, 1. — <sup>3</sup> Id. LXXXVIII, 47, 48. — <sup>4</sup> Ibid.



» similis factus est, dies ejus velut umbra prætereunt<sup>1</sup> : » sed non vane Deus constituit omnes filios hominum; quia et multos a vanitate liberat per mediatorem Jesum, et quos liberandos non esse præscivit, ad utilitatem liberandorum et comparationem duarum inter se a contrario Civitatum, non utique vane in totius rationalis creaturæ pulcherrima atque justissima ordinatione constituit. Deinde sequitur : « Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem; eruet animam suam de manu inferi?<sup>2</sup> » Quis est iste, nisi substantia illa Israël ex semine David, Christus Jesus? de quo dicit Apostolus, quod « Surgens a mortuis, jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur<sup>3</sup>. » Sic enim vivet et non videbit mortem, ut tamen mortuus fuerit; sed animam suam eruerit de manu inferi, quo propter quorundam solvenda inferni vincla descenderat : eruerit autem potestate illa, de qua in Evangelio dicit : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam<sup>4</sup>. »

## CAPUT XII.

*Ad quorum personam pertinere intelligenda sit flagitatio promissorum de quibus in Psalmo dicitur:*

Ubi sunt miserationes tuæ, Domine, antiquæ, etc.

SED cætera Psalmi hujus, quæ ita se habent : « Ubi sunt » miserationes tuæ antiquæ, Domine, quas jurasti David » in veritate tua? Memento, Domine, opprobrii servorum » tuorum, quod continui in sinu meo multarum gen-

<sup>1</sup> Psal. cxxiii, 4. — <sup>2</sup> Id. lxxxviii, 49. — <sup>3</sup> Rom. vi, 9. — <sup>4</sup> Joan. x, 18.

» tium : quod exprobraverunt inimici tui, Domine; quod » exprobraverunt, commutationem Christi tui<sup>1</sup> : » utrum ex persona dicta sint illorum Israëlitarum; qui desiderabant reddi sibi promissionem, quæ facta est ad David; an potius Christianorum, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum sunt Israëlita, merito quæri potest. Dicta sunt quippe ista vel scripta tempore quo fuit Æthan, de cujus nomine titulum iste Psalmus accepit; et idem tempus regni David fuit : ac per hoc non diceretur : « Ubi sunt miserationes tuæ antiquæ, Domine, quas jurasti David in veritate tua? » nisi eorum personam in se Propheta transfigureret, qui longe postea futuri erant, quibus hoc tempus esset antiquum, quando regi David ista promissa sunt. Potest autem intelligi multas gentes, quando persequabantur Christianos, exprobrasse illis passionem Christi, quam Scriptura commutationem vocat; quoniam moriendo immortalis est factus. Potest et commutatio Christi secundum hoc accipi exprobrata Israëlitis, quia cum eorum speraretur futurus, factus est gentium : et hoc eis nunc exprobrant multæ gentes, quæ crediderunt in eum per Novum Testamentum, illis in vetustate remanentibus : ut ideo dicatur : « Memento, Domine, opprobrii servorum tuorum; » quia non eos obliviscente, sed potius miserante Domino, et ipsi post hoc opprobrium credituri sunt. Sed ille, quem prius posui, convenientior sensus mihi videtur. Inimicis enim Christi, quibus exprobratur, quod eos ad gentes transiens reliquerit Christus, incongrue vox ista coaptatur : « Memento, Domine, opprobrii servorum tuorum; » non enim servi Dei nuncupandi sunt tales Judæi : sed eis verba ista competunt, qui cum graves humilitates persecutionum pro Christi nomine paterentur, recordari potuerunt excelsum regnum se-

<sup>1</sup> Psal. lxxxviii, 50-52.